

Röportaj

Tuncer Baykara ile Tarih ve Tarihçilik Üzerine Söyleşi

Prof. Dr. İbrahim ŞİRİN*

orcid/0000-0002-1177-6651

Prof. Dr. Nurgün Koç**

orcid/0000-0001-9064-0789

Ekrem Mücahit SARI***

orcid/0000-0002-2973-0694

Bedriye Koç****

orcid / 0009-0005-6479-2427

Ropörtajdan Bir Kare:

Ekrem Mücahit Sarı, İbrahim Şirin, Tuncer Baykara, Nurgün Koç, Bedriye Koç (soldan sağa)

* Prof. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

** Prof. Dr., Karabük Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

*** Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bilim Dalı Doktora Öğrencisi

**** Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Ekonomi Politik Alanı Yüksek Lisans Öğrencisi

Tuncer BAYKARA;

7 Temmuz 1940 Denizli ilinin Acıpayam'a bağlı Yatağan Köyü'nde doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Denizli'de tamamladıktan sonra kısa bir süre İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Kimya Mühendisliği Bölümü'nde okudu. 1966'da Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünü "XIX. Yüzyılda Aydın Eyaleti" konulu tezle bitirdi. Aynı yerde "XI. Yüzyıla kadar Türk Tarihinde 'Şehir" başlıklı tezi ile doktorasını 1971'de tamamladı.

Askerliğini yaptıktan sonra (1972-73) Hacettepe Üniversitesi'ne girdi. Burada asistan, öğretim görevlisi ve doçent olarak çalıştı (1973-87). Aynı bölümde anabilim dalı başkanlığı yaptı. 1987 yılında Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesine Türkiye Cumhuriyeti Tarihi profesörü olarak atandı. Burada Türkiye Tarihi Anabilim Dalı başkanlığı görevini sürdürdü. 1988-96 yılları arasında EÜ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi müdürü, 1988-99 yıllarında aynı addaki bölümün başkanı oldu. Türk Tarih Kurumu ve Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü aslî üyesidir.

Çeşitli kongre ve toplantılara katılmak üzere, Belçika, Japonya (üç ay), Tayvan, Almanya, Rusya, İsrail, Azerbaycan, Yunanistan, Fransa ve Kazakistan'da bulundu. 1998-99 eğitim yılında Bişkek'teki Kırgız-Türk Manas Üniversitesi Tarih Bölümü başkanlığı görevini yürüttü. 2000 yılı Eylül ayında Çeşme'de yapılan CIEPO'nun 14. sempozyumunun düzenlenmesinde bulundu.

Çeşitli dergilerde çok sayıda makalesi yayımlanmış olan Baykara, Türk hayatının iskân, yerleşme konuları; 'şehir' ve 'şehircilik', 'medeniyet' ve 'kültür' kavramlarının Türklerdeki durumu; Türk hayatının maddî kültür alanındaki durumu, coğrafya ve özellikle tarihî coğrafya; Anadolu'nun ve Türk ülkelerinin tarihi coğrafyası, XIX. ve XX. yüzyıllarda Türkiye tarihi; tarihinin değişim süreci, Anadolu'daki Türk iskânının temelleri; Bizans'tan Türk devrine geçiş süreci ve bunun esasları konularındaki araştırma ve incelemeleriyle tanındı. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi ve aynı üniversitenin Atatürk İlkeleri Bölümü başkanı olarak çalışmalarını sürdürdü. Türk Tarih Kurumu, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü üyesidir.

Bazı Eserleri

Denizli Tarihi II Kısım 1070-1429 (1969), İzmir Şehri ve Tarihi (1974), Türk Devrim Tarihi (1981), Yatağan / Her Şeyi ile Tarihi Yaşatma Denemesi (1984, Tokyo), Türkiye Selçukluları Devrinde Konya Şehri (1985), Millî Mücadele (1985),

Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I: Türk Devrinde Anadolu'nun İdarî Taksimatı (1988), Zeki Velidî Togan (1989; Rusçası 1998), Anadolu'nun Selçuklular Devrindeki Sosyal ve İktisâdî Tarihi Üzerinde Araştırmalar (1990), Osmanlı Taşra Teşkilâtında XVIII. Yüzyılda Görev ve Görevliler - Anadolu (1990), Türk İnkılâp Tarihi ve Atatürk İlkeleri (1991), Aydınöglu Gazi Umur Bey (1991), Hınıs ve Malazgirt Sancakları Yer Adları (1991), Osmanlılarda Medeniyet Kavramı ve On Dokuzuncu Yüzyıla Ait Araştırmalar (1992), Tarih Araştırma ve Yazma Metodu (1995), I.Gıyaseddin Keyhüsrev (1997), Türk Kültürü Araştırmaları (1997), Türk Adının Anlamı (1998, Rusçası 1999), Türkiye'nin Selçuklular Devrindeki Sosyal ve İktisadi Tarihi (2000), Türk Kültürü Üzerine Makaleler - Türk Kültürüne Bakışlar (2000), Türk Kültür Tarihine Bakışlar (2001), Türk Kültürü (2003), Kız Kulesi Efsaneden Tarihi Gerçeğe (2004), Ben Kendim Tarihçilik Yolunda Kırk Yıl (2004), Atatürk ve XX. Yüzyıl Türk Tarihi Araştırmaları (2005).

Nurgün Koç: Kıymetli Hocamız Tuncer Baykara ile beraberiz. Arkadaşım İbrahim Şirin ve Kocaeli Üniversitesi'nde doktorasına devam eden Ekrem Mücahit Sarı ile birlikte bizi kabul ettiler. Kendisiyle bir söyleşi yapmak istiyoruz. Akılmızdaki bazı soruları soracağız. Tabii ben biliyorum hocam her şeye cevap vermez. Gerektiği kadar cevap verir.

Hepsini cevaplayacağım. Artık 80 yaşındayım. Ne saklayalım bundan sonra... Gençliğimiz olsa saklardık.

Nurgün Koç: Ben kendimi çok şanslı hissediyorum. Hocamın hem yüksek lisans hem de doktora öğrencisi olduğum için. Onun danışmanlığında tez yazmış olmak tarihçilik anlamında bana çok çok fazla şey kattı. O yüzden kendisine tekrar teşekkür ediyorum. Çok çok sağ olsun. Emekleri çok fazla. Kıymetli arkadaşım seninle başlıyorum.

İbrahim Şirin: Hocam, biz usta tarihçilerle genç kuşaklara tarihçilik mesleği ve zanaatı konusunda onlara yol gösterici söyleşiler yapıyoruz. Daha önce de yaptık. Sizinle de bu söyleşide daha çok bu mesleği neden seçtiniz? Ne tür sorunlar yaşadınız? Mesleğinizle eğitim hayatınız arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Nasıl bir eğitimden geçtiniz ve tarihçi olmaya nasıl karar verdiniz? O süreden başlayalım sonra devam ederiz.

Ben nedense lisede edebiyat şubesinde sınıfın en çalışkanıydım. Hatta edebiyatta birinciydim. O zamanlarda 1959'da mezun oldum. 59'da İzmir'de Atatürk Lisesi'nde 3 şube vardı. İki fen şubesi ve bir edebiyat şubesi vardı. İkisinin de 40 talebesi vardı. Yani çok kalabalık da değildi. Yani benim oradaki tahsilim de önemli ayrı bir özellik taşırdı. Dolayısıyla onu da bitirip sonra son sınıfa geldiğimiz zaman, tabii meslek bizim okulun bir geleneği idi, lisenin bir geleneği. İşte fen dalları teknik üniversiteye giderler, edebiyat dalları da siyasal bilgilere giderler diye. Dolayısıyla ben de bittikten sonra bazı derslerde iyiydim. Gerçi mesela kimyada iyiydim. Gerçi son sınıfta bir rahatsızlığımdan dolayı bir sene kaldım da. O zaman biraz daha kimya pekişti. Hatta kimyadan ders almak isteyen birisi vardı. Hoca, "Ben veremem, sen ver" dedi. Öğrencilik yıllarıma göre de epeyce para kazanmıştım. Ve sonunda tam o sırada çeşitli davetler geliyordu. Mesela Robert Kolej'den geliyordu, lise 2'deyken. Derken ne olabilirim? Ne olabilirim? Bir de insan diyor. İki ihtimal var: Ya Mektebi Mülkiye ya da İstanbul Üniversitesi. Herhangi bir şey. Bir de kimya. O zamanlar kimya mühendisliği çok rağbettediydi. Sonradan cılkı çıktı ya, onun da ayrı bir hikayesi var. İstanbul Üniversitesi'nin o zamanlar her fakülte kendi sınavını kendisi yapardı. Ayrı yaparlardı. Fen fakültesinin sınavı ayrı, şunun sınavı ayrı, bu ayrı. Dolayısıyla ben İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nin kimya sınavına girdim. Derken bu arada nedense Mekteb-i Mülkiye'nin İstanbul'daki sınavının birinci oturumunu kaçırmışım. İkinci oturumuna dahil oldum. Hatta orada birisi biraz benimle dalga geçti. "Sen beyhude giriyorsun falan" dedi. O zaman benim liseden arkadaşım dedi, "Ya sen bakma buna" demişti. Hakikaten, sonradan kimya mühendisliğini kazanınca mektebi mülkiyenin sonuçlarına bakmadım. Ama rivayete göre 250 talebe alınacaktı. 200 bilmem kişiden otuzuncu mu, yirminci mi ne? Kazanmışım onu da. O zaman kimya mühendisliği varken ötekine rağbet olur mu? Artı bir de meslek olarak da Türkoloji diye bir kavram da duymuşum. Türkoloji, Türkoloji, Türkoloji. Hala da var ya bu kavram. İllallah diyorum bu şeylere. Bazı dilcilerin bunu kendilerinin inhisarına almalarına. Bunun dışında bir de o sırada İstanbul'dayım, ismini duyduğum namı tarihçiler var. İstanbul'da, İstanbul Üniversitesi'nin binasını bilir misiniz? Fen Fakültesi ile Edebiyat Fakültesi bitişiktir. Ben tabii Fen Fakültesi'nin derslerine devam ediyorum. Bu arada, Mustafa Cevat Akşit diye bir dayım var benim. Anamın en küçük kardeşi. Fatihte bir camide imamlık yapıyor. Ben onun evinde kalıyorum, nefis bir ahşap konaktı. Bir yandan Fen Fakültesi'ne gidip geliyoruz. Açılış dersine katıldık, şunu yaptık, bunu yaptık. Neyse, tam o sırada 27 Mayıs İhtilali oldu. Şimdi bizim aile, babam rahmetli öğretmen. Cumhuriyet öğretmenleri gibi, yani Demokrat Parti'yi pek önemsemiyor. Fakat bu defa anne tarafımda da başka bir şey var. Onun da ailesi müderristi. O zamanlarda da anne tarafından seçimler dolayısıyla Demokrat Parti listesinden iki aday da var. Bunlar annemin iki dayısının

çocukları. Birisi Hüsnü Akşit, diğeri de Baha Akşit. Hüsnü Akşit, tamam, 1950 seçimleri bunlar. Ben'de o sırada 10 yaşındayım. Hüsnü Akşit Demokrat Parti listesinden mebus oldu. Baha Dayı, Baha Akşit bağımsız olarak adaylığını koydu. O, bağımsız olarak kazanamadı. Fakat tam o günlerde şey vardı, Ali İhsan Sabis. O hem Afyon'dan hem Denizli'den adaylığını koymuş. İkisini de kazanmış. Fakat sonunda Afyon'u tercih etmiş. Ve o zaman Denizli'de bir ara seçim yapıldı bir sene sonra, 51'de. Baha Dayı, annemin halasının oğlu. Çocukluğumuzdan beri hep Baha Dayı derdik. Dolayısıyla o seçimlerde ben 1951'deki o seçimi gördüm. Yani 11 yaşında sandıklarda nasıl oy verildi, sayım nasıl yapıldı falan diye. Daha sonra normal, tabii. Lise tahsilinden sonra. Bu geleneğin içinde, 27 Mayıs dolayısıyla da birazcık tedirgin, tatsız bir olay gibi. O günlerde dahi yazılarımda var. Ara sıra, şimdi katılmıyorum onların bazı görüşlerine ama bakalım o zamanki düşüncem öyleymiş.

Benim Cevat Akşit Dayım da benden 2 yaş büyük, 1938 doğumlu. Dolayısıyla gençlerin arasında biraz sürtüşme var. Onun bana göre şöhreti, hoca takımı olduğu için, dini şeyleri olduğu için. Aramızda bazı sürtüşmeler oldu. Mali bakımdan oldu. Bir süre sonra ben kendime ayrı bir yer aramak zorunda kaldım. O zaman İbnül Emin Mahmut Kemal İnal'ın evi vardı. Yurt haline getirilmiş.

İbrahim Şirin: Bilim Yayma Yurdu muydu?

Adı öyleymiş o zaman. O Fetih Derneği vardı. Fetih Gazetesi vardı. Onun bir dükkânı vardı. O dükkâna gider gelirken, bilmiyorum. Kişili, sonradan namı kaldı. Abdullah Abi ile Ali İhsan Abi, orada kalırlardı. Ben böyle böyle yer arıyorum dediğim de Abdullah abi bir yurt var, mazbut talebe istiyor, içkisi sıçkısı olmayan şeyler istiyorlar. İstersen bizim oraya gel, dedi. Tamam dedim. Ondan sonra ben bir sonbahar günü Zaptiye Ahmet diye o zamanın ünlü bir deli fişek delikanlısı vardır. Adı Zaptiye Ahmet. Belki sizde duymuşsunuzdur adını bilmiyorum. Onun, rahmetlinin yardımıyla ben bir somya aldım. Neyse, bir yatak falan. İbnül Emin Yurdu hala da vardır. Yani gerçi ev yeri yıkılmış. Yerine iş yeri yapılmış ama oraya geldim. Bir süre sonra normal sınavlar da oldu bitti. Organik ve inorganik kimya derslerinden geçtim. Fakat yüksek matematik dersini vermedim. Ben edebiyat mezunuyum. Matematik bilgim de çok yeterli değil. O dersi normal süresinde geçemedim ve öyle kaldı. Kaydımı dondurdum ve askere gitmek istedim. O zamanlar lise mezunlarına yedek subay hakkı veriliyordu. Gittim Beyazıt askerlik şubesine ama son anda bu sene alım bitti seneye kaldın dediler. O yıl ben ne yapayım ne yapayım diye düşünüyorum. Bir yandan da Eminönü'nde öğrenci lokaline gidiyorum. Ziya Gökalp etkinliği vardı ona gittim. O etkinliğe Şemsettin Günaltay'da katılmıştı. Başka bir etkinlikte İbrahim Kafesoğlu'nu gördüm. Zeki

Velidi Togan var aynı etkinlikte. Tabii Kafesoğlu o sıralar henüz doçent. Neyse, böyle etkinlikleri takip ediyordum. Fakat bu arada benim rahmetli babam ilkokulu, Denizli Köy Muallim Mektebi'nde okumuş. Bizim evde bir yığın eski yazılı kitaplar var. Osmanlı devrine değil, Cumhuriyet'in ilk yıllarına ait mektep kitapları da var. Orada kendi kendime eski yazı öğrendim. Derken eski yazıyı söker hale geldim. Ne yapayım ne yapayım? Boş duracağıma dedim, Başbakanlık arşivinde köy veya Denizli'ye dair araştırma yapayım. Başbakanlık arşivine gittim. Rahmetli, Mithat Sertoğlu. Adını duydunuz, biliyorsunuz onu. Beni bir eski yazıdan imtihan etti. 1961 senesi, metni verdi, okudum ve yetkinliğimi kabul etti. Başbakanlık arşivine kabul edilince oraya gidiyorum, kendi kendime çözmeye çalışıyorum, sökmeye çalışıyorum. O zaman işte tarihçi olma isteğim ağır bastı.

Ertesi sene, tekrar sınava girdim. Her fakülte kendi sınavını kendi yapıyordu. Edebiyat Fakültesi de kendi yaptı. Övünmek gibi olmasın, birinci kazandım sınavı. Emin değilim galiba 180 kişi başvurmuştu. Neyse, kayıt için başvurudum. Kayıt yapan memur askerlik belgesi yok, burada eksik, dedi. Askerlik belgesini alıp getir dedi. Ben hemen askerlik şubesine gittim. O zaman talebe müdürü Tayyar Dabaoğlu'ydü. Tayyar Dabaoğlu, sonra da Van Belediye Başkanı oldu. Ona çıktım. O önce dedi ki, o tarih bölümünü dördüncü kazanmıştı. Tayyar, Tuncer dedi ben de iddialıydım ama sen beni geçtin. Tebrik ederim kardeşim dedi. Hayatının sonuna kadar dost olduk Tayyar Bey ile. Tayyar beni Vedat Çiftçili var, Edebiyat Fakültesi'nin genel sekreteri ona gönderdi. Vedat Bey baktı, birinci kazanmışım tarihi. Tuncer dedi, senin süreni ben kaldırıyorum. Askerlik belgeni al gel. Hemen tabii Beyazıt Şubesi'ne gittim, Beyazıt Şubesi'nden benim askerliği mahkemeye sevkine dair yazı geldi. O yazıyı aldım. Harbiye'deki Birinci Ordu'ya gittim. Çıktım neyse bir albay, tabii bir albay evladım bir hafta sonra gel belgeni al. Ben bir hafta sonra gittim, askerlikle ilişkisi yoktur belgemi aldım, fakülteye kaydımı yaptırdım. Şimdi dolayısıyla ben Aralık'ta falan kaydoldum Edebiyat Fakültesine.

İbrahim Şirin: Fakültede hangi hocalarınızdan etkilendiniz? Togan'dan etkilendiğinizi biliyoruz. O dönemin hocalarından başka kimlerden etkilenmişsiniz?

Fakülteyi kazandığımda benden önce bizim köylü Cüneyt vardı. O da kazanmış tarih bölümü. Hangi dersler var diye baktık, Osmanlıca varmış. Cüneyt, Nejat Göyünç'ün sınıfındaymış. Ona gittik. Necat Hoca o zaman benim 30 kişilik kontenjanım doldu dedi. Siz başka hocaya gidin. 30 bile değil ya, 20 miydi? Kaçtı neyse. Biz de çıktık hocanın yanından. Mustafa Kafalıymış ilk kapısını çaldığımız. O, gel gel dedi. Konyalıymış. Onun kontenjanı uygunmuş. 40 kişi bile almıştı onun dersini. Dolayısıyla böyle Edebiyat Fakültesi macerası başladı. Şimdi ben peki

hangi dalları seçeceğim? Tabi ben Türkiye'yi merak ediyorum. Türkiye'nin Yakın Çağını merak ediyorum. O zamanlarda Türkiye Cumhuriyeti tarihi diye bir ders yoktu. Yakın Çağlar vardı. Bir de benim hürmet ettiğim Zeki Velidi Togan'ın Genel Türk tarihi dersi vardı. Ben Zeki Veli Togan'ın derslerine sevdiğim için gidiyordum. Sonradan gerçi Kafalı Hoca epeyce kızdı bana. Çünkü o zannediyormuş ki ben Genel Türk tarihi alanını seçeceğim. Sonra Arapçayı veya Farsçadan birisini alacağım. Şunu yapacağım, bunu yapacağım. Peki ben neyi merak ediyordum? Türkiye'yi. Türkiye'nin coğrafyası ile ilgili hangi dersler var? Türkiye coğrafyası var. Besim Darkot'un adı o zamanlar İslam Ansiklopedisi'nin bütün şehir maddelerinde var. Hoca'nın adını oradan biliyordum. Ona gittim. Gerçi o da "Evladım" dedi. "Gerçi başarılı olamıyorsunuz ama hadi bir imza atayım sana" dedi. Böylece başladık. O sıralarda Türkiye'nin yakın çağlarını inceleyen kişi Cemal Tugin Hocaydı. Kürsü Başkanı. Onun yanında bir doçent hanımefendi vardı. O da o sıralarda profesör oldu. Ondan sonra başka kimse yok. Bir de genç asistanı vardı. Çetin Börekçi diye. Bir de Cemil diye. Bir de seminerlere gitmek lazım falan. Bildiğim yok. Bir gün Çetin Börekçi de bana dedi. Ya sen bizim tezli talebeymişsin. Bizim hocanın seminerleri var dedi. Oraya gel dedi. Yani hoşlanmaz bu işlerden dedi. Bunun üzerine ben o seminerlere gitmeye başladım. Seminerde bir baktım, Sina Akşin. Ondan sonra, Mahmut Hacı Şakiroğlu. Mahmut Hacı Şakiroğlu dördüncü sınıftaymış. Ondan sonra devam etmeye başladım seminerlere. Fakat asıl ilginç şey, Zeki Veli Togan'ın seminerleriydi. Gerçi Eftalitler'i filan anlatırdı ama hakkını veriyordu. Fakat benim birazcık da tarih hazırlığım olduğu için onun ne demek istediğini anlıyordum. Fakat talebenin çoğu anlamıyordu. Talebelikte de birinci sınıfta mı namı büyüklerden size intikal eder. Cemal Tugay'ın dersleri çok zordur. Dört senede zor mezun olursunuz filan gibi bilgiler de bize intikal etmişti. Benim onun gözüne girmem şöyle oldu. Şimdi ben malumunuz İzmir'le, İzmir demiryolları ile uğraşıyorum o sırada. Bir gün seminer yapacak arkadaş gelmemiş. Hazır olmamış. O da bir mazereti varmış gelmemiş. Hocam dedim. Semineri ben verebilir miyim? Türkiye'de demiryollarının kuruluşu falan diye. Yanımda hiçbir şey yok. O zaman işte hiçbir ne hazırlığım var ne şu var ne var. Eski birikimime dayanarak bir buçuk saat semineri verdim. İzmir'le alakalı kitabım var biliyorsun. O kitap da fena değildir. Dolayısıyla muhtemelen ondan sonra bana şöyle bir artı koydu. Ondan sonra Cevat Eren değil mi? İkinci arkadaş. O Meskure Hanım'ın kocası. Meğerse bir süre önce bizim Ercüment Kuran da oradaymış. Asistanmış. Hatta Ercüment Kur'an bu doçentlik çekişmelerinde Cevat Eren ile çekişiyormuş. Fakat Cevat Eren, Fahrettin Kerim Gökay'ın kardeşiyle evlendiği için onun sosyal statüsü üstün gelmiş. Bizim Ercüment Kur'an'da çekmiş gitmiş Robert Kolej'e. Robert Kolej'den sonra Amerika'ya gitmiş, Kanada'ya gitmiş.

Nurgün Koç: Hocam, şimdi sizin çok üreten bir tarihçi olduğunuzu zaten bizler biliyoruz. Eserleriniz zaten ortada. Küçük meselelerden ya da bir kelimeden makale yazabilen ender tarihçilerden bir tanesiniz. Örneğin işte kök boyası. En başta zaten ilk makaleniz. Hocam sizce henüz Türk tarihçiliğinin ele alınmamış meseleleri var mı? Bana şöyle geliyor çünkü sanki hep benzer konular üzerinde özellikle dolaşılıyormuş gibi düşünüyorum. Ne dersiniz bu konularda hocam?

Tabi Tuncer Baykara'yı Tuncer Baykara yapan unsurlardan biri budur. Bunu önce fark etmiyorsun, daha doğrusu önce farkında olmadan yaşıyorsun. Bir süre sonra da aklına geliyor. Ben bunu fark ettim. Bu kök, kök boya değil. Neydi bakayım? Bizim tarlanın esasını kastediyorum. Külazık. Külazıkta fark ettim. Kül Türkçe. Azık Türkçe. Külazık demek ki toz yiyecek. Toz bir yiyecek. Ve bu toz yiyeceği Kırgızistan'dayken eşeledim. Nefis bir gerçek çıktı. Fakat daha sonra külazık hakkındaki bu bilgiyi duyurmak için 2000'de Kırgızistan'dan geldiğimde önüme gelen sempozyumlara, Türk kültürü ilgili toplantılara başvurduğum. Ama kabul yok. Adım yok. Çünkü hiç duymamışlar o toplantıyı düzenleyenler öyle bir şey. Sevgili İbrahim (Şirin) benim nazımı çeker. İbrahim gibi yöneticiler duymamışlar. Dolayısıyla karar vericiler de ilgilenmemişler. Allah Allah, nereden çıktı bu? Tamam, Tuncer Baykara'yı biliyoruz ama o zaten azıcık çatlaktır. Velhasıl sonuna kadar ben bunu doğru dürüst bir yerde dile getirmedim. Bildiri olarak sunamadım. Halbuki, tam manasıyla dört dörtlük bir milli Türk. Fakat bizim insanımız, kendi kökeniyle başka bir Rum veya Ermeni veya bilmem ne kökeni bulmaya meraklı olduğum için tarhanayı da başka bir etkileşimle yapmaya çalışıyor. Çünkü o külazığın içinde et var. Ondandır sonra sebze var. Öğütülüyor. Sonra da hacca gidenler, Türkistan'dan kalkıp hacca gidenler, iki yük alıp bunu alıyorlar. Demir maşrabayla ve diğer araçlarla ateş yakıyorlar. Çakmak kolay ya. Ondandır sonra her gün her akşam yiyorlar, mükemmel gıdalarını alıyorlar. Et alıyorlar, diğer gıdalarını da alıyorlar. Ve bizim Osmanlı ordusunun da muhtemelen ilk başlarda veya böyle bilinmeyen bir dönemde bu da vardır. Sonra bu tarhanaya, Osmanlı şeylerin yemek listelerine baktığımızda tarha yahut tarhana epey vardır. Bunun gibi, böyle doğru fakat zor. Yani sen buluyorsun, fakat eti ne bu da ne bu kızın. Dolayısıyla uygun yerlerde bunları yapamıyorsun.

Bizim Konya'da var ya o da gariban. Selçuklu uzmanı. Kimse de niye ya senin de ahabın ya Mikail Bayram. Şimdi Mikail Bayram'ın Türkiye Selçuklularına dair kendine mahsus görüşleri var. Fakat bir de bizim bir de şey vardır. Şimdilerde de o da moda ya bizim İsmail Aka'nın etkisiyle Pis Moğollar diye etkileşimini yapanlar falan oldu. o hesaptan ona benzer şekilde bizim bazı eski hocalar Hakkı ağabeyimiz olsun şunu olsun bunu olsun farklı görüşte diye Mikail Bayram'ı bir türlü doçent

yapmıyorlar onu. Halbuki yazdıkları çizdikleri kendine mahsus görüşler. Kısacası o riski de var. Şu anda bir şey diyemem. Çünkü olsa ben önce kendim yazarım.

İbrahim Şirin: Hocam en erken şehir tarihi çalışanlardan birisiniz. Orada bu Selçuklu şehirler üzerine Konya üzerine doktora tezinizde siz kendiniz mi seçtiniz yoksa hoca mı yönlendirdi?

Aaa, etme eyleme, yahu. O benim için içimde bir kanayan yaradır. Şimdi, ilk konuyu veren Türkistan şehirleri, tabii Zeki Velidi Hocam. Anadolu sahasına dönelim, dedim. Ben seçmedim. Türk tarihinde şehir konusunu seçmedim. Hoca uygun buldu. Allah yerde nurda yatırsın, iyi ki uygun bulmuş. Biraz ufkumu genişlettim. Yani kem küm de olsa Rusça öğrendim. Neyse, doktora tezime tamam. Fakat doktora tezimde de İstanbul'da ortaçağcı Fikret Işıltan mazeret beyan etmiş jüriden. Dolayısıyla ben öyle olunca da, Ankara'da Bahattin Ögel rahmetliğe başvurdum. Bahattin Ögel'e, hem eksik olmasın hep o da hocanın hatırına, hocanın aşkına, muhtemelen kalktı geldi İstanbul'a. Daha sonra peki, doçentlik tezi yok. Doçentlik faslı gelince, ben Anadolu sahasına döneceğim, tabii. O zamanlarda Sovyetlerle, Türkistan sahasına ilgili çalışma yok. O zaman şurada bir kısmını hazırladığım şöyle bir tez hazırladım (Daktilo edilmiş metin gösteriyor). Burada şehirler çok. Yani epeyce de çok. Yalnız burada çok şehirler var. Yani Selçuklu dönemi şehirleri diye. Konya falan. İşte bu da döndü. Birinci doçentlikten bu çalışma döndü. Gerçi o zamanlarda benim de bazı acemiliklerim de olmuş muhtemelen. Peki, ikincisi ne olacak? Döndü. Mademki ben, mesela Selçuklu dönemine ağırlık vereceğim. Bu defa kendim Türkiye Selçuklarında vilayet diye bir kavramı çalıştım. O da gene bilinmeyen bir şey. Vilayet halende vardır ya. Vilayet nedir? Eyalet nedir? Öyle kavram karışır ya. Türkiye Selçuklarında vilayet. Mesela vali kavramını da içeriyordu o çalışma. Onu hazırladım. Onun için İbn-i Bibi'yi tekrar tekrar karıştırdım okudum. Hatta rahmetli Mehmet Altay Köymen ara sıra laf ediyordu. İbni Bibi'de Tuncer Baykara bile bunu görmemiş diye. Yüzüme söylüyordu. Fakat bu çalışma da döndü. İkinci defa. Kala kala şey kaldı. Dedim o zaman biz şey etmeyelim. Genel değil de. Konya'ya çok gittim geldim. Daha önce de tabii bazı dedikodular oluyordu. Yani jüri üyelerinde hala da şimdi oluyor mu bilmiyorum ama, mesela o zamanlarda benimle aynı anda Mükrimin Halil Yinanç'ın yeğeni var, Refet Yinanç rahmetli. O da var. Vaktiyle Mükrimin Halil de çok titizmiş. Orada Mükrimin Halil mesela Faruk Sümer'e titizlik yapmış. Faruk Sümer de kayınbiraderine kazık atıyor. Mehmet Altay Köymen, hıştınıyor diyor. Hıştınmak biliyorsun, değil mi? Umursamıyor. Umursamıyor falan. Hatta öyle ki -sonra İsmail Aka da anlattı bunu- tam bizim ikinci sınavın günü, Mehmet Altay Köymen Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde derse gidiyor. O zaman bizim Kaya Bilgegil Altay

Köymen'e ; Üstadım demiş, o gün dersini boş bırakın, siz merak etmeyin sonra geldiğinizde bunu telafi edersiniz. Hayır demiş, Mehmet Altay Köymen. Dersimi ben yapacağım. Dediğine göre bir yazı yazmış Yaşar Yücel'e. Tam profesyonel Yaşar Yücel'de. O da rahmetli oldu. Velhasıl doçentlik sınavından da geçemedim. Bazı hocalardan dolayı o da olmadı. Konya çalışmam fena değildir, hala iyidir. Zaten İbn-i Bibi dediğim gibi tekrar tekrar okudum. Kühüne nüfuz ettim. Şimdi Mehmet Altay Köymen rahmetli bana karşı samimiydi. Ve biraz bazıları kıskanıyordu bunu ama orası ayrı. Mesela Tuncer Baykara'da da bunu görmemiş. Ben o zaman kendim dedim, Üstad sağda solda bunu söyleme, yoksa sen eşeğin üstünden okudun derler. Ben derim ya size. Halbuki siz hangi konuyu merak ediyorsanız, ona teksif edersiniz, onu arar bulursunuz. Ona yakınlarını bulursunuz. Velhasıl böyle işte.

İbrahim Şirin: İstanbul'dan Erzurum'a gidişiniz nasıl oldu hocam?

Şimdi benim İstanbul'daki asistanlık hikayesi şöyleydi: Vaktiyle kaderin oyunu mudur yoksa başka bir şey midir, bilmiyorum. Vaktiyle rahmetli son sınıftayken İbrahim Kafesoğlu Hoca, Tuncer dedi seni kaçırmak istemem fakat bizim bölümde asistan kadrosu yok. Ben Ahmet Ateş'e söyledim. Seni müsahhah olarak işe alacaklar. O zaman İslam Ansiklopedisini İstanbul çıkarıyordu ya. Tamam, yani müsahhah. Üç aşağı beş yukarı normal alt ücretten para alacaksın. Fakat aradan bir sene kadar geçti. O sırada da Ahmet Ateş rahmetli oldu. Ne bileyim ben. Galiba bana söz veren Ahmet Ateş öldüğüne göre bizim sözde galiba bitti gibi algılamış olmam lazım ki ben bir daha İbrahim Bey'i ya şunu bunu aramadım. Halbuki o yıllarda meğerse, ben arşive gidip Mithat Sertoğlu'ndan görev istesem verebilirmiş. Çünkü zaten onlar veriyorlarmış. Her neyse, bir de benim babam rahmetli Tuncer dedi, sana destek olacağım merak etme. İstanbul'da Zeki Veli Togan'ın yanında doktora da başladım. İşte Zeki Bey de dedi ya Fransızca'yı unutacaksın, İngilizceye başlayacaksın. Arapça ve Farsça'da tabi. Arapça demir leblebidir olmaz hemen. Farsçaya başlayacaksın. Rusçaya başla filan dedi. Hala da yerde nurda yatsın diyorum. Az da olsa, uz da olsa niyetin varsa geliştireceksin kendini çeşitli dillerde. Tam o sırada işte bir de ekmek parası derdimiz oldu. Ben hala İbrahim Bey'e gidemiyorum. Niye bilemiyorum. Çünkü bana teklif İbrahim Kafesoğlu'ndan geldi. Ama o da Ahmet Ateş'e bağlı. Ateş rahmetli oldu. O zaman sebep ortadan kaybolmuş oldu. Herhalde diyorum öyle düşünmüş olmam lazım. Derken bir gün Enver Konukçu da o sırada son sınıfta filandı. Henüz mezun

olmamıştı. Bir dersi filan kalmış. Bizim Zeki Velidi Hoca da ondan rica etmiş, Fahri Fındıkoğlu'ndan onları ziyaret etmiş. Fahri Fındıkoğlu'nun ekibine bir miktar parayla danışman olmuş. Görevle ilgili. Halen sağ ya bizim Fındıkoğlu'nun asistanı 90 yaşını buldu. 100 yaşını buldu. Neyse. O zaman Erzurum'daydı. Sosyolog bizim. Ünlü sosyologlardan. O Enver Konukçu'ya bizim Erzurum'da yeni Kaya Bilgegil diye bir dekan var. Erzurum'da bir asistanlık kadrosu açıldı. Ona başvur demiş. Bizim Enver de bana söyledi bunu.

İbrahim Şirin: Orhan Türkdoğan mıydı?

Evet, Orhan Türkdoğan. Halen sağdır kendisi. Enver de bana söyledi. Ben başvuracağım sen de başvur dedi. O zaman ben bu Enver'in asaletine hayranım. Halen de hayranım. Çünkü böyle kadro meselelerinde biliyorsun kimseye söylemezsin. Sende kalır bu. Ama Enver böylesine temiz kalpli bir insandı.

İbrahim Şirin: O da rahmetli oldu biliyorsunuz.

Evet, O da rahmetli oldu.

İbrahim Şirin: Siz oraya gittiğinizde Kaya Bilgegil'de oradaydı galiba.

Şimdi benim sınavda tabii Kaya Bey vardı. Kaya Bilgegil vardı. Doçenti. Bizim Abdurrahman Çaycı doçent değildi henüz ama doktor öğretim görevlisiydi.

İbrahim Şirin: Orhan Okay orada mıydı?

Evet. Varlardı ama onlar daha doçent filandı.

İbrahim Şirin: Ne kadar kaldınız hocam Erzurum'da?

Bir kış kaldım. Zaten asistanlık için asalet tasdiki lazımdı. Ertesi kışta zaten ben İstanbul Üniversitesi'ne doktora kaydım olduğum için oraya dönmek gerekiyordu. Anlayış gösterdiler. Her sene rapor vermek kaydıyla doktoramı

tamamlamak üzere benim İstanbul'da görevlendirmem yapıldı. Dolayısıyla ben 1967-1968 kışında Erzurum'da görev yaptım. Orada da eksik olmasınlar, Erzurum'u keşfettik, çevresini dolaştık. Şunu yaptık, bunu yaptık.

İbrahim Şirin: Sonradan Hınıs ile alakalı bir çalışmanız da olmuştu.

Sonradan, bir kitap değil ama arşiv belgelerinden oluşan makaleler şeklinde olan Hınıs ile ilgili çalışmamı yaptım. Öncelikle Mir Seyit Köyü'nü gezdik, sonra Hınıs ve Malazgirt Sancakları üzerine bir kitap yayımladık. İşte böyle, Erzurum hikayemiz de böyle geçti. Daha sonra, Erzurum'dan ayrıldık. İstanbul'da doktoramı tamamladım. İbrahim Bey ve Zeki Velidi Hoca rahmetli oldular. O dönemler benim için güzel günlerdi. Bu tarafta Çamlık vardır. Çamlık'ın dibinde plaj bulunurdu. Denize girerdik. Sırtıma havluyu alır, şortla gider, gelirdim.

Nurgün Koç: O zamanlar denize girme imkânı vardı tabii. Hocam 1970'li yıllarda öğrenci hareketleri bazen yoğunlaştı bazen de azaldı. O konularla ilgili ne söylemek istersiniz?

Ben öğrenci hareketlerine Hacettepe'de rastladım. Ben o dönemde siyasal ortamdan uzak durmayı tercih ettim. Evet, bu bir tercihti. Nasıl etkileri olurdu, emin değilim. Benim odaklandığım nokta, mesleğimi en iyi şekilde icra etmektir. Bu nedenle siyasetten uzak durmayı seçtim. Aktif olan kimi tanıdıklarımız vardı tabii. Hala Cumhuriyet'in başyazarı olan Emre Kongar epey aktifti. Ben zaten 27 Mayıs'ta kalben sevdiğim Menderes'in başına gelenler malum. Kaderimizi değiştiren bir olaydı. Millet'in de aldıracağı yok. O zaman dedim ki ben siyasetten uzak durayım. Sen en iyi şekilde mesleğini icra edeceksin dedim.

İbrahim Şirin: Sizin Hacettepe'ye gelişiniz nasıl oldu Hocam?

Ben doktoramı tamamlayıp Erzurum'a döndüm ve askerlik için başvurudum. Bu süreçte bir ders yılının yarısı kadar daha Erzurum'da kaldım. Sonrasında tekrar başvurduk, bu sefer 1972'de. Ben o zaman tam 32 yaşındaydım, biraz geç bir yaşta başvurmuştum. Başvurudan sonra Asakir-i Mansure-i Cumhuriye'ye dahil oldum.

Ben Tuzla çıkar, piyade okulu çıkar diye hayal ediyordum. İstanbul'a gider gelirim diye düşünüyordum. Tuzla'ya çıkacağını düşünüyordum, ancak çıkmadı ve Polatlı'ya gönderildim. Polatlı'da bir kış geçirdim ve yaz döneminde mezun oldum.

Son sınıfta yine resimlerim vardır, oldukça fazladır. Sonra kura çekimi yapılırken Burdur'u çektim. Burdur'u sevdim çünkü annem ve babam o zamanlar Denizli'de yaşıyorlardı. Dolayısıyla memnundum. Orada her iki üç ayda bir da 200 memleket evladı senin emrine geliyor. Yağmur yağdığında iş yapamadığımda askerlere ailelerini sorardım. O zamanlar bir deli Ali Osman Başçavuş vardı. Ben kök boya filan deyip duruyorum tabi. O da ben sana bir kök boya getireyim dedi. Bir deftere sürdüm. Turuncuya yakın bir renk çıktı.

Burdur'a geldiğimde tabi ben bir tarihçi olduğum için önce müzeye gittim, orada Kayhan Dörtlük ile tanıştım, daha sonra Antalya Müzesi Müdürü oldu. Kayhan Bey ile hala dostluğumuz devam ediyor. Ayrıca Adalya dergisinin de başındaydı, benim de orada epeyce yazılarım yayımlandı. Orada tarihçi kim var diye soruşturup onlarla tanışmak istemiştım. O zamanlar daha rütbeliler kendi tatillerini yaza bizimkini ise kışa denk getirirlerdi. Ardından Ankara'ya Kara Kuvvetleri'ne tayin oldum. Burdur'dan ilişkiyi kesmem gerekti. Bir süre yol vakti vardı 15 gün civarında. O sırada gitmeden Burdur Valisi Ömer Naci Bozkurt'a gittim. Bana bir araç tahsis ederseniz gitmeden ben Burdur'u bir gezeyim, gerçek Gölhisar'ı filan bir göreyim dedim. O da sağ olsun araç tahsis etti ve ben o bölgeyi gezdim. Daha sonra ben Ankara'ya geldim. Tabi o ara süreyi de kullandım. Ailemi ziyaret ettim.

O sıralarda Türk Silahlı Kuvvetleri'nin armağanı olan ve Cumhuriyet'in 50. yılına ithaf edilen bir kitap çıkacakmış. Bu kitap için benim de katkıda bulunmamı istediler. Çalışmam sırasında Şinasi Tekin askerlik yapıyordu. Ayrıca Dil Tarih Coğrafya Fakültesinden birileri vardı. Şimdi ismini hatırlayamıyorum.

İbrahim Şirin: Hangi branşta?

Üçlü Çete var ya onların.

İbrahim Şirin: İsmail Aka, Yaşar Koprıman, Reşat Genç.

Evet, üçümüz Harp Tarihi Dairesi'nde çalışmaya başladık. Sonra, işler bitti. Kendimize göre bir şeyler yazdık, çizdik. Bizim başımızda bir tümgeneral vardı. Yazları da izin alırmış. Sonunda tümgeneral tayin oldu. Cumhuriyet'in 50. yılında, işler bitince beni oraya, Kara Kuvvetleri Karargahına verdiler. Terhisime bir ay vardı. Albay bir şeyler veriyordu. Aman bir şeylerle meşgul ol diye. Ben de ne yapayım? Aysel ablam o zaman hastanedeydi, onu ziyarete gidiyordum. İzin verirdi. O zaman Dil-Tarih'e gidiyordum. Hastaneye de giderken duydum ki

Hacettepe’de yeni bir tarih bölümü kuruluyormuş. Ercüment Kuran başkanlık ediyor. Nejat Göyünç Hoca İstanbul’dan gelmiş, Abdurrahman Çaycı Erzurum’dan gelmiş. Birkaç kişi de bir yerlerden. Orada Bayram Kodaman’ı tanıdım. Dolayısıyla oraya da gittim, orada da çalışıyordum. Sonunda bir gün, Ekim yaklaştı. Ekim’de terhis oldum. Sanırım Ağustos sonlarına doğru falan oldu. Bir kez daha gittiğimde öğrendim ki Hacettepe bir doktoralı asistan almayı kararlaştırmış. Doktoralı bir asistan. Rivayetlere göre Ercüment Kuran başka birini düşünmüş, beni değil. Ancak muhtemelen o kişi Tuncer Baykara’da burada varken bana ekmek çıkmaz diye başvurmamış. Son gün ne olur ne olmaz diye tekrar gittiğimde Abdurrahman Çaycı, elimden tutup, “Hemen gel, yaz şu dilekçeyi” dedi. Meğer o zamana kadar hiç kimse başvurmamış. Sürekli anlatırım. Hatırlar mısınız bilmiyorum. İşte, Evvel Allah, tek başıma girdim ve alnımın teriyle kazandım, falan diye. Sonuç olarak, öyle kazandım.

Nurgün Koç: Ben genel olarak baktığımda üniversitede bölümler arasında özellikle sosyal bilimlerin biraz geri planda kaldığını tarihin de geri planda kaldığını aslında görüyorum. İbrahim Hocam değil mi? Zaman zaman konuşuyoruz bunları. Bu konuda siz ne dersiniz? Sanki tarihçiler biraz daha böyle geri planda böyle daha az kafası çalışanlar mı tarihçi oluyor gibi bir bakış açısı var gibi günümüzde.

Ben katılmıyorum bu görüşlerine, bu gözlemlerine. At sahibine göre kişner. Benim gördüğüm o. Senin Bülent Çukurova gibi insanlara bakarsan elbette haklısın. Şimdi iki misal vereyim. Aslında adımı zikretmedim ama bir tanesi aklıma geliyor. Hacettepe Üniversitesi’nden bir talebe olan bu arkadaş Malatya’dan. Ben Malatya’yı gördüm, hatta daha önce de görmüştüm. Rahmetli olan Çöhçe ile ara sıra konuşurdum, Malatya’da ne var sempozyum vesaire diye. Çöhçe, neden bilmediğim bir sebepten dolayı benim dediklerimi dinlemedi. Eşim rica etti Çöhçe’ye. Hatunlar bazen daha etkili oluyor galiba. Çöhçe, eksik olmasın diye bizi davet etti. Orada güzel günler geçirdik.

Bu arada benim daha önce talebem olan Ankara’daki İnkılap Tarihi müdürü kimdi? (Temuçin Ertan) Onun talebeliğinde iki arkadaşı ismini vermeyeyim ama ona da uğradım. Çünkü o da talebemizdi. Ziyaretine gittim. Sabah gittim, "Nasılsın delikanlı?" falan dedim. Talebemizdi işte. Ancak öğleden sonra o delikanlı konferansıma gelmedi. O çocuk çok dürüst, öyle dedi. Bizim aramızda güvenilir biridir, dedi arkadaşlar.

Neyse, daha sonra o arkadaşta, doçentlikte olumlu oy kullanmadım. Ancak daha sonra Amasya’da doçent olan bir arkadaşta gene aynı şekilde uğradım.

Ziyaretine gittim. Ama o çocuk konferansıma katıldı. Oldu mu? At sahibine göre kişner. Olumsuzluklara bakıp bunu genellemek çok doğru olmaz. Siz en iyisini yapmaya çalışın. Çalışanın emeğine saygı duyun.

İbrahim Şirin: Yûzö Nagata ile birlikte Japonya'da kalıyorsunuz bir süre Hocam.

O şöyle oldu. Japonya'da birçok hocamız var. Benim lisans talebeliğimde Yûzö Nagata, İstanbul'daydı.

İbrahim Şirin: Zeki Velidi Togan'ın öğrencisi miydi?

Hayır değildi. Başka bir alanın öğrencisiydi. Ama tabii ben biraz Togan'ın uluslararası ününden dolayı ilgi gösteriyordum. Aramız iyiydi. Hatta toplantılara bile gidiyorduk birlikte. Beraber çalışıyorduk. O Japonya'ya dönerken o zaman küçük bir fotoğraf makinesi vardı. Onun pozları ikiye bölebiliyordu, 36'lık pozları. Bana da vermişti onu. Askerde çok resim çektim onunla. Türkiye'ye döndüğümde tabii ben Ankara'ya geldim. Ankara'ya geldiğinde bizim fakirhanede misafir ediyorduk onu. Kavaklıdere'deki fakirhane. Bir gün Tuncer dedi, bizim dedi, Japon Vakfı'nın 3 aylık bir bursu olduğunu duydum. Hiç kimse başvurmamış dedi. Ne dersiniz, başvuralım mı? Bazı konuları da beraber çalışırız orada, dedi. Ben de olur dedim, ne diyeyim ki.

Daha bekarız değil mi?

Şenay Baykara: Evlendik de gitti. Başvurun bekarlıktan, gidişin evlilikten.

İbrahim Şirin: Bu arada evlendiniz?

Şenay Baykara: Bir buçuk aylık evliyken gitti.

İbrahim Şirin: Orada kitabınızı mı daktilo ettiniz?

Hayır, zaten hazırlığım var. Urla civarında birçok yerde beraber çalışıyoruz. Orada da eksik olmasın bir başka Ankara'dan giden bir arkadaşın Türkçe klavyeli daktilosu varmış. Onu yaptım. Ondan sonra Yuzo'nun burada bizim enstitünün yayını olarak çıksın bu. Yatağan kitabı. Daha önceden de ben onun benzerini Türkiye'deki Milli Halk Kültürü Dairesi için yapmıştım. Başvurdum. Hiçbirinden ses çıkmadı.

İbrahim Şirin: Daha sonra Kırgızistan var galiba.

Daha sonra başka bir şey var. Sonra Japonya'dan dönüşte benim doktor arkadaşlarım var. İki tane Tayvanlı. Biri Tangçi. Tangçi ile aram çok iyi ama sonradan bir şey oldu. 82'de geldi. Bir de Huançi Bey. Biz ikisiyle aynı anda İstanbul Üniversitesi'nde doktora yapmıştık. Birer hafta kadar onların yanında da kaldık. Ondan sonra geldik işte, hatunu aldık. Hatunu da kandırdılar. Tuncer seni Japonya'ya götürür diye. O zaman ben de düşündüm ya, 3 ay bu yahu. Hiçbir şey hiçbir şeye benzemez.

İbrahim Şirin: Ama Kırgızistan'da uzun kaldınız değil mi hocam?

Hayır, 1 yıl. 1 yıl kaldım.

Nurgün Koç: Çünkü tam benim son dönemlerimdi hocam. Oradan iyi biliyorum. Ben 1999'da dönmüştünüz.

İbrahim Şirin: O günleri Ben Kendim ve Tarihçiliğim kitabınızda anlattınız. Bildiğim kadarıyla orada var.

Küçük köşelerinde bir kısmı var. Ama içi doludur başka şeylerde var içinde.

Nurgün Koç: Hocam peki bu aralar neler yazıyorsunuz?

Öncelikle Türkler ve Şehirleri kitabımın ikincisi var sırada. Kitap Zeki Velidi Togan'a armağandır. Ama bir de Halil İnalçık, Anadolu'yla ilgili olanları da yaz demişti. Çünkü epey birikim var. Eski yazdıklarımı da toptasam bunun iki misli

daha kitap olur. Şimdi onu yapmaya çalışıyorum. İşte onun için vaktiyle o dönemdeki bazı bilgileri hafıza tazelenmesini işletmeye çalıştım.

İbrahim Şirin: Osmanlı sahasına geliyorsunuz. Medeniyet kavramıyla ilgili bir kitap çıkardınız. O çalışma Hacettepe'demi başladı?

Hacettepe'de. Bizim Ercüment Kuran da medeniyet tarihinden neyi anlıyor bilemiyorum ben. Ben bu derste Çin'den bahsetmişim de Ercüment Kuran yadırgamış. Allah Allah, Çin'in medeniyetle ne ilgisi var diye. Avrupa'ya göre sadece Avrupa bir medeniyettir. Öbürlerinin hiç medeniyeti yoktur. Ona benzer şekilde bu dersi kaldırmışlar. Mademki medeniyet tarihi, o zaman medeniyet tanımı şusu busu. Önüne gelen de bir şeyler diyor. Medine yok. Medine'den gelir de. Bu da benim için enteresandır. Şimdi benim onlara temas edince vaktiyle Ziya Gökalp'in medeniyet anlayışını ben çalıştım. Ziya Gökalp etkileri diye orada da kısmen vardır. Bir sempozyumda Hacettepe'deki bir sempozyumda Gökalp'in medeniyet anlayışını eleştirdim. Medeniyetle kültür aynıdır demeye getirdim. Rahmetli Erol Güngör'dü sanırım. Beni tekfir etmek değil de medeniyet düşmanı gibi ileri sürdü. Fakat sonradan Hareket dergisine çıkan uzun bir makalem vardır. O dönemdeki sözlüklerde bu medeniyet kelimesinin ya da *civilization* kelimelerinin Türkçe karşılıkları bölümünden sonra rahmetlinin bakışı bana karşı değişti. Medeniyet tamamen *civilization*'dir.

İbrahim Şirin: Sizin yapmış olduğunuz çalışma, Türkiye'de ilk kavram çalışmalarından birisi.

Onu bilmem. Ama daha sonraki zamanlarda bizimkilerden böyle olumlu değil ama, Bernard Lewis, bana makalenizi gönderir misiniz diye sordu. Ona gönderdim. Onlar ilgi duyarlar.

Nurgün Koç: Peki hocam siz Türkiye'deki tarihçiliği nasıl buluyorsunuz?

Gayet mükemmel buluyorum. Eskiden daha çok konuşuyorduk, şimdi ise konuşamıyoruz ama. Ben öyle derim, güzel derim. En son Tayfur Eroğlu'nun bir yazısını okumuştum. Fena değildi, ama garip bir şekilde herkesin kafasında birkaç şahıs var. Onların dedikleri doğru gibi kabul ediliyor. Salih Özbaran var, onların büyük ustadı. Bizim bildiğimiz Salih Salih'tir. Tarihçilik hiçte fena değil, ama nasıl

desem ki tarih incelemeleri yapan kişilere göre durum farklılık gösteriyor. Sen de o takımdan mısın (İbrahim Şirin), bilmiyorum. Ahmet Şimşek var. Tarihçilik ve benzeri bir kitabı vardı. Ona göre durum değişik. Önce insanlar yazsınlar, ondan sonra o da ona göre ahkam kessin. Önce sen de bir konuyu ele al, incele bakalım.

Nurgün Koç: Evet, bir de şununla karşılaşıyoruz hocam. Konu çok ilgi çekici, geniş. Afili. Fakat bakıyorsunuz, çok sınırlı kaynaklarla çalışılıyor. Çok yetersiz. Bunlar sanki sayıları artmış gibi görünüyor.

Zaten belli oluyor, konu genişse sonuç yok. Ama konuyu daraltmak da büyük bir birikim istiyor.

İbrahim Şirin: Sizin çalışmalarınızın kaynaklar konusunda çeşitliliği önemli. Seyahatnameleri de çok güzel kullanıyorsunuz. Arşiv malzemelerini de çok güzel kullanıyorsunuz. Bunları hepsini bir arada görmek pek mümkün değil. Çalışırken kaynak konusunda Ankara'da ya da İzmir'e gittiğiniz sıkıntı yaşadınız mı?

Eski kaynaklarla idare ettik. Eskileri ısıttık, piyasaya sürdük. Hatta ben Ankara'dan ayrılmadan önce Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivindeki bazı kaynakları tercih etmiştim. Ondan sonra herkes iktisat tarihçileri bana hurufat defterleri gibi kaynakları verdiler. Gerçi millet beni geçti. Ona benzer şekilde epey film aldım. Şimdi filmlerden de fotokopi yaptırdım İzmir'de. Şimdi burada duruyorlar, ne yapacağımı bilemiyorum. Geçti artık benden.

İbrahim Şirin: İstanbul'dayken sahafa gider miydiniz hocam? Sahafları gezer miydiniz?

Ben hep demişimdir. Hatıralarımda da yazmışımdır. Ben 1960'lı yıllarda talebesiyken, Osmanlı devrinde son yetişen aydınların vefat ederdi. Şimdi çocukların büyük derdi vardır. Bizim Uşak kitabını yazan kimdi?

İbrahim Şirin: Selim İlkin'i diyorsunuz.

Selim İlkin rahmetli, öldü galiba. Vefat etti. Selim İlkin rahmetli; Ortadoğu dolayısıyla daha geniş çevresi olanlar, artık çocuklar kitaptan o kadar bıkmışlardır ki ayaklarıyla iterlermiş. Alın, götürün şunları ne varsa diye. Ama onlar Cumhuriyet'in ilk yıllarının üst düzey bürokratları. Şimdi onun gibi Osmanlı döneminin üst düzey bürokratlarının şeyleri de Evrak-ı Metrukesi de benim talebeliğimin ilk zamanlarında sahaflara düşmüştü. Neler neler... Fakat o zamanlar benim talebe bütçeme göre tarih kitapları pahalıydı. Çünkü tarihçiler size göre Osmanlıca, bize göre eski yazı bildikleri için. Ama coğrafya kitapları ucuzdu. Burada epeyce coğrafya kitabı koleksiyonum var.

İbrahim Şirin: Siz Erzurum'a gittiğinizde Seyfettin Özege'nin kitapları gelmiş miydi? Onları görme imkânınız oldu o zaman?

Gelmişti, ama galiba tasnif ediliyordu. Kataloğunu gördüm. 4 ciltlik bir kataloğu var. Onların içinde benim ilgilendiğim bir şey olmadı. Oradan geriye gitmedim. Orijinaline.

Nurgün Koç: Hocam genç bir tarihçiye ve öğrencilerimize siz neler önerirsiniz?

Öncelikle eski yazıyı öğrensinler. İki, mümkünse İngilizce gibi bir Batı dili öğrensinler. Her gün günlük tutmaları iyi olur. Günlük tutmak, insanın yazma alışkanlığını geliştirir. Evet, sanırım size de tavsiye etmişler. Sonra özellikle hanımlar yazma zamanı geldiğinde tezlerinde sıkıntı çekiyorlardı, çünkü yazma alışkanlıkları yok. Sır gibi saklıyorlar.

İbrahim Şirin: Ankara'dan sonra İzmir gittiniz.

Ankara'dan sonra profesör olmak için İzmir'e gittik. O devirlerde öyle şeyler olur. Şimdi ilginç bir dönemdi o. Ben YÖK'ün profesörüyüm, benden önceki kuşak doğrudan cumhurbaşkanlığının profesörleriydi.

İbrahim Şirin: Cumhurbaşkanı mı atıyordu?

Cumhurbaşkanı atıyordu, imzalıyordu. Yani yüksek tahsile iktiran etmesi lazım denirdi. Onu ben hatıralarımda yazdım. Tarih Kongresinden bir tanesi 1980'de oldu. 12 Eylül'den sonra oldu. Orada bizim arkadaşımızın şimdi Cumhuriyet'in başyazarı olan Emre Kongar'ın profesörlüğü geldi. Cumhurbaşkanlığında kaldı, çünkü siyasetle fazla ilgileniyor. Talebelerle haşır neşir oluyor. Tabii talebeler, solcu talebeler. İmza durdu. O zaman bizim rektör arkasında bizim Emre, ki Emre, araştırmacı ve meraklı biridir, hukukumuz da vardı, talebelerin arkasında dolanıyordu, Kenan Evren'i yakalayabilir miyim diye geziyordu. Bir süre sonra çıkmadı herhalde onun profesörlüğü. Çünkü o kadar faaldi o. Bir süre sonra da artık profesörlükler YÖK tarafından tasdiklenir oldu. YÖK o arada kuruldu. YÖK yoktu. YÖK o zaman kuruldu.

Bana kalırsa YÖK kendi dönemi için çok yararlıydı. Çünkü şimdiki gibi üniversiteler çok fazla değildi o zamanlar. İnsanlar söylemişlerdi. Dil Tarih'te yok. Orta Doğu'da 20 tane fizik profesörü var. Şu kadar şu var, bu kadar bu var. Şimdilerde de gene başlamış gibi görünüyor böyle yığılmalar. O insanlar ne güzel maaşı var, şu var, bu var. Teori doğru ama Türkiye genelinde pek yaygın değil. O kadar yararlı değil. Şimdi mesela ben İzmir'e geldiğimde, ki İzmir'de liseyi ben okudum, ondan sonra İzmir Şehri ve Tarihi'nde Erzurum'dan gönderdiğim kitabım da basıldı. Ama beni bile yadırgadılar. Hatta hatıralarımda vardır, ben bir profesör olarak kurula gireceğim. Tuvalete gitmem lazım. Bende anahtar yok. Birisinden ben anahtar aldım. İçeri tuvalete gittim. Daha sonra, girdikten bir iki dakika sonra bir tıkırtı, kapandı. Dışarı çıkamadım. Kapıyı tak tak tak, vur vur vur, en sonunda epeyce de vurdum. Tamam işimi gördüm, çıkacağım, yok. Bizim şey var bir arkadaşım.

İbrahim Şirin: Hala devam ediyor hocam, anahtar hikayesi.

Evet. Bizim birisi Refet Balata, şu anda Arnavutköy'de mi nerede, bilmiyorum. Osmanlı dersine giriyordu. O geldi de o açtı. Ama kim etti bunu? Kim kapattı? Kimin işiydi? Bir türlü anlayamıyorum. Tahmin ediyorsun ama öyle kalsın.

İbrahim Şirin: Siz emekli olduktan sonra da çalıştınız hocam. Uşağa gittiniz.

Aslında Uşak'a hatıra için gittim. Uşaktan sonra da bir daha emekli oldum. Bir sene dinlendim. Sonra dört sene gittim. Yarım dönem de burada çalıştık.

İbrahim Şirin: Sizin yazma motivasyonunuz ne hocam? Sizin yazmayla ilişkiniz bir aşk gibi.

Babadan mı geliyor? Dededen mi geliyor? Kimden geliyor? Öyle bir şey var. Yani bir hevesimiz var.

İbrahim Şirin: Bir de çok çalışmalarınızda kendinizin de içinde olduğu, kendi kültürünüzün de içinde olduğu doğduğunuz şehrin aslında bir anlamda sizin üzerinde büyük bir etkisi olmuş. Onun da peşine düşmüşsünüz anladığım kadarıyla.

Çünkü insanın en iyi bildiği şey, başka yerleri uzaktan tanıyamaz, göremez, anlayamaz, yapamaz. Bizim bir arkadaşımız, Uşaklı bir arkadaş, bilmiyorum, Bulkaz köyünü yazmış. Şimdi eksik olmasın bana da göndermiş açıkçası içinde bir şey yok. Arşivdeki belgeleri okumuş arka arkaya sıralamış. Ama ne işe yarayacak o? Yani yaşatmadıktan sonra, rahmetli Zeki Velidi derdi: Tarihin günümüzde yaşatılması lazım diye. Günümüze kadar gelmesi lazım. Tarih yaşanan hayattır. Tarihinin günümüzle ilgili bilgi ve belgeleri gelecek kuşaklara aktarması lazım. Mesela şimdi müvezzi kelimesi gibi.

İbrahim Şirin: Sizin kuşaktan pek çok insan, yazmayla olan ilişkisini profesör olunca bitiriyor hocam. Ama siz devam ettirdiniz.

Vaktiyle Mücteba İlgürel bir şeyler yazdığı zaman hala mı derdi. Ben hala mı yazıyordum. İnsan profesör olunca biter, diye bir kanaat var ya. Var. O da öyle demişti. Bir Mübahat Hanım'a şikâyet ederim seni demişti.

Bedriye Koç: Hocam, bu kadar başarıya sahip olmak sizde bir ego yarattı mı?

Sözünü ettiğin başarı nedir? Benim başarımdan bahsediyorsun. Öyle düşünüyorsun ama sana göre öyle.

Bedriye Koç: Konunum çok dışında olmama rağmen bir şey duyuyorum.

Bunu bana değil, onlara söyle. (Eşini kastederek)

Bedriye Koç: Hocamda bir kibir, bir ego var mı?

Ben neden başarılı olduğumu da anlayamadım. (Gülüşmeler)

Bedriye Koç: Örneğin, hala çok detaylı yazıyor ve odaklanıyorsunuz?

Şenay Baykara: İşini seviyor. Araştırmayı seviyor, öğrenmeyi seviyor. Mesleğini seviyor. İnsan, işini sevdi mi başarır. Ben birçok şey yaptım. Şu anda takı yapma işine girdim. Çok sevdim.

İbrahim Şirin: Siz, sempozyumlara katılmayı da seviyorsunuz.

Ama önemli onlar. Tarihçi için çok yararlı.

İbrahim Şirin: Siz kendiniz yararlı olduğunuza inanıyorsunuz. Birçok insan tanıdınız bu vesile ile.

Yararlı olmak gerekiyor.

Bedriye Koç: Hala aynı kararlılığa sahipsiniz.

Kendin örnek olmalısın. Sözle değil, eylemle. Ne derler? Hocanın yaptığını yapma demesi gibi bir şey. Kendin iyi olmalısın. Bizim Ahmet Yaşar Hoca'ya da derdim ya. Niye incelemedin sen? Sen incele. Şu incelenmedi, bu incelenmedi diye böyle şeyler var.

İbrahim Şirin: Hacettepe'deki ortamınız daha iyi miydi hocam? Seminer odasında buluşup fikir alışverişi yaptığınız ortamı karşılaştırdığınızda Ege'ye göre orası daha mı iyiydi?

Değil. Öyle değil. Kiminle fikir alışverişi yapacağınıza bağlı. Orada kimse yoktu. Özkan İzgi belliydi. En çok fikir sormak isteyeceğim insan Nejat Göğünç'tü. Rahmetli oldu. Allah ona da rahmet eylesin. Başından geçenleri biliyorsun.

İbrahim Şirin: İlk doktora öğrenciniz kim hocam?

Ali Birinci.

Nurgün Koç: Sizinle bitirdi değil mi?

Evet.

Nurgün Koç: Ben de son doktora öğrencisiyim diye çok seviniyordum. Ama ondan sonra hocam Uşak'ta devam etti. Üzül müştüm öyle. Ama Ege'de son galiba.

Ege'de son. Uşak. Uşak'taki de vefasız çıktı o kız da.

Nurgün Koç, İbrahim Şirin, Ekrem Mücahit Sarı, Bedriye Koç: Hocam, kıymetli zamanınızı bize ayırdığınız için teşekkür ederiz.